

Att äga en damm - ansvar och dammsäkerhet

Länsstyrelsen
Örebro län

Miljöbalkens definition av en damm

En vattenanläggning vars syfte är att dämna upp eller utestänga vatten eller blandningar av vatten och annat material.

Miljöbalken 11 kap.

Den här broschyren vänder sig till dig som äger en damm – oavsett om du är en privatperson, en kommun, ett företag eller en förening. Att äga en damm innebär ett ansvar. Framför allt gäller det skötsel av dammen så att den inte brister och att det finns tillstånd för verksamheten. Vi vill här informera om ansvaret det för med sig att äga en damm och vilka alternativ som finns.

Ett landskap fyllt av dammar

Strömmande vatten har under lång tid varit kärnan för många verksamheter. I Örebro län finns hundratals dammar som byggts för kvarnar, sågar, hyttor, gruvor, flottning, elproduktion, slussar, vattenuttag och ibland för att skapa vattenspeglar. De dammar som idag används, används framför allt för att producera el. Många dammar har inte längre någon funktion, men kan vara värdefulla kulturmiljöer som berättar om vår historia och samhällets utveckling.

En stor del av dammarna som inte längre används står kvar, men saknar skötsel och underhåll. En damm som brister kan få stora konsekvenser – för människor, natur, vägar, byggnader och hela samhällen.

Det faktum att det finns så många dammar i länet har även gjort att strömmande vatten och forsar har dämats, rensats eller torrlagts. Vilket bland annat hindrar fiskar och andra djur från att röra sig fritt och nå lekplatser.

Klimatet förändras – är du redo för häftigare skyfall?

Klimatet håller på att förändras – vilket gör det allt viktigare att ta hand om sin damm. Temperaturen förväntas stiga, särskilt på vintrarna. Det leder till mindre snö och mer regn, vilket i sin tur innebär mindre vårflood och istället mer vatten under höst och vinter. På sommaren väntas skyfallen komma oftare och bli allt häftigare. Ojämna flöden ställer krav på att du snabbt kan reglera din damm vid ett skyfall och att den klarar ökade påfrestningar under höst och vinter.

Ansvar och lagstiftning

Som dammägare är du ansvarig för dammen och dess underhåll. Du är också skyldig att ha de tillstånd som krävs för din verksamhet.

Två lagstiftningar är grundläggande för dammsäkerhet, miljöbalken och lagen om skydd mot olyckor. Alla dammar omfattas av miljöbalkens bestämmelser om underhåll, dammsäkerhet, miljötillstånd och hänsyn till allmänna intressen, till exempel natur- och kulturmiljö. De dammar som beslutats vara farlig verksamhet omfattas dessutom av vissa bestämmelser i lagen om skydd mot olyckor – som gäller hanteringen av en olycka eller en olycka som riskerar att inträffa.

Enligt miljöbalken är dammägaren skyldig att underhålla sin damm för att undvika skador på enskilda och allmänna intressen. Vid ett dammbrott är ägaren skyldig att ersätta skador som orsakats av att dammen inte gett avsett skydd. Detta är ett strikt ansvar som gäller även om ägaren inte har orsakat skadan. Enda undantaget är om dammbrottet orsakats av en krigshandling. Även en mindre damm kan skapa översvämningar, erosion eller en flodvåg – särskilt om dammen dämmer en sjö, om dammen är hög eller om det finns bebyggelse, vägar och annan infrastruktur i närheten.

Dammar kan även omfattas av kulturmiljölagen. Fornlämningar finns ofta i nära anslutning till dammar. Dammar räknas dock inte som fornlämning om de används aktivt för att dämna eller reglera vatten och om de är byggda efter år 1850. Generellt bör skador på kulturmiljö begränsas eller undvikas vid underhåll och ombyggnation av en damm.

Dammar ska klassificeras

År 2014 kom ny svensk lagstiftning om dammsäkerhet. Du hittar de nya reglerna i miljöbalken. Med anledning av det ska dammar klassificeras utifrån förväntade konsekvenser av ett dammbrott. På så sätt får aktörer i samhället en samlad bild över de risker som finns.

Länsstyrelsen beslutar om dammsäkerhetsklass med hjälp av underlag från ägaren. Du kommer att få ett meddelande från länsstyrelsen om när och vilka underlag som ska lämnas in. För att ta fram de underlag som krävs behöver du anlita en dammsäkerhetskonsult.

Enligt lagstiftningen finns tre olika klasser. Förväntade konsekvenser av ett dammbrott avgör klassning, inte dammens skick. Dammar med obetydliga konsekvenser ska vara utan dammsäkerhetsklass.

Dammsäkerhetsklass A:	nationell kris, risk för människoliv.
Dammsäkerhetsklass B:	stora regionala eller lokala samhällskonsekvenser, risk för människoliv.
Dammsäkerhetsklass C:	betydande lokala konsekvenser.
Utan dammsäkerhetsklass (U):	obetydliga konsekvenser.

För att underlätta klassificering och tillsyn bör du ha dokumentation om din damm samlad. Det kan till exempel handla om att ta reda på

- dammens höjd och vattenmagasin
- vilken infrastruktur som finns ovanför respektive nedanför dammen, till exempel byggnader, vägar och ledningar
- skador på dammen, till exempel sprickor, ruttna luckor, rostskador eller läckage
- vilken typ av damm du har. Dammar kan vara byggda på olika sätt och i olika material: jord, sten, trä eller betong. Beroende av byggnadsmaterial finns olika risker du behöver vara medveten om.
- vilka tillstånd som finns för dammen.

Ta gärna foton vid olika flöden och på skador, undersök om det finns ritningar eller andra dokument kopplade till dammen.

Olika dammskador

Om det saknas tillstånd för dammen

Många av länets dammar är byggda för mer än 100 år sedan då det ofta inte krävdes några tillstånd. Idag vet vi mer om natur- och kulturvärden och vi har lagar om hur vatten får användas.

Om du vill leda vatten till ett vattenkraftverk, reglera eller dämna en vattenyta med en damm behöver du söka tillstånd (11 kap. miljöbalken). Om du idag saknar tillstånd kan länsstyrelsen förelägga dig att lämna in en tillståndsansökan. Du kan även söka tillstånd på eget initiativ. Tillstånd söks hos mark- och miljödomstolen.

Var ansöker jag om tillstånd?

Mark- och miljödomstolen vid Nacka tingsrätt

Tillstånd för verksamheter i kommunerna Hallsberg, Kumla, Lekeberg, Lindsberg, Ljusnarsberg, Nora och Örebro.

Mark- och miljödomstolen vid Vänersborgs tingsrätt

Tillstånd för verksamheter i kommunerna Askersund, Degerfors, Hällefors, Karlskoga och Laxå.

Varför behövs tillstånd?

Med ett tillstånd blir din verksamhet eller damm tryggad för framtiden. Ett tillstånd ger dig rätt att reglera och sköta din verksamhet inom vissa ramar. Det blir tydligt för närboende och myndigheter vad som gäller samtidigt som din verksamhet anpassas för att inte skada allmänna intressen till exempel naturvärden och friluftslivet.

Om du vill förbättra dammen eller göra underhåll

Om du vill underhålla eller förändra dammen eller göra arbeten i vatten behöver du kontakta länsstyrelsen. Du kan behöva göra en anmälan om vattenverksamhet eller söka tillstånd. Om fornlämningar påverkas behöver du även tillstånd enligt kulturmiljölagen. Tillstånd söks hos länsstyrelsen.

Alternativet att ta bort dammen

Tycker du att skötselkostnaden är för hög eller att dammen är en för stor risk? Vill du slippa ansvaret för dammen?

Då finns möjligheten att riva ut och ta bort dammen. Enligt miljöbalken har ägare av en damm rätt att riva ut den. Om dammen dämmer en sjö är ett alternativ att bygga en tröskel av natursten för att inte sänka sjön under dess naturliga nivå. Detta görs eftersom sjöns naturliga tröskel ofta grävts eller sprängts bort.

Flera dammar i länet har rivits ut för att slippa skötselkostnader och risker och för att gynna naturvärden. Om du vill riva ut din damm, kan du söka bidrag för det. Kontakta i så fall länsstyrelsen för vägledning.

Vid de flesta rivningar krävs det tillstånd från mark- och miljödomstolen. Det kan även krävas tillstånd enligt kulturmiljölagen om det till exempel finns fornlämningar i anslutning till dammen som påverkas vid utrivning.

Före utrivning

Efter utrivning

Vill du veta mer?

Svenska kraftnät: www.svk.se/aktorsportalen/dammsakerhet

Länsstyrelsen i Örebro län: www.lansstyrelsen.se/orebro

SMHI: www.smhi.se/tema/nationellt-kunskapscentrum-for-klimatanpassning

Om du har fler frågor är du välkommen att kontakta Länsstyrelsen i Örebro län. Mejla din fråga till dammsakerhet.orebro@lansstyrelsen.se eller ring 010-224 80 00.

Text: Daniel Bergdahl och Christian Brun, Länsstyrelsen i Örebro län

Layout: Anneli Larsson, Länsstyrelsen i Örebro län

Foto: Mostphotos, omslag, damm i Garphyttan respektive stenmur
Robban Andersson, Nerikes allehanda, sid. 4, översvämning Hallsberg
Daniel Bergdahl, Länsstyrelsen, sid. 2, 3, 7 och 9

Tryckeri: Ale Tryckteam AB

Publ. nr. 2016:24

Copyright: © Länsstyrelsen i Örebro län 2016

Länsstyrelsen
Örebro län

En samlande kraft!

www.lansstyrelsen.se/orebro

Besöksadress: Stortorget 22

Postadress: 701 86 Örebro

Telefon: 010-224 80 00

E-post: orebro@lansstyrelsen.se